ڕیۆ … کۆرۆنا … ئەحمەد ڕەسوڵ

“بازرگانی و هەر جۆرە چالاکی و جوڵەیەکی مرۆیی پەکی کەوتبوو. خەڵکی بە توندی نیگەران بوون بەرامبەر دەردێک کە بووەتە هۆی تێکدانی ئەو شێوە ژیانەی کە دەقیان پێوەگرتبوو لەگەڵ ئەو خوو و نەریتە باوانەی کە هەست و دەروونی ئەوانی لەسەر ڕاهاتبوو. بۆیە خەڵک تووشی شڵەژان، ترس و توڕەیی لەو پەتا تازەیە هاتبوون چونکە تاعون بووبووە لەمپەر لەبەردەم هەست و خوویاندا لەلایەک و بەرژەوەندیەکانیشیان لەلایەکی دیکەوە. بەڵام بەرەنگاربوونەوەی تاعون کوا بە گوێرەی هەست و بەرژەوەندیەکان بەڕێوەدەبرێ؟!”

ئەوەی سەرەوە پەرەگرافێک لە نێو ڕۆمانی “تاعون The Plague” ی ئەلبێر کامۆیە لە ساڵی ١٩٤٧ بڵاوکراوەتەوە کە باس لە سەرهەڵدان و بڵاوبوونەوەی تاعون دەکات لە شاری کەناردەریایی “وەهران Oran”ی جەزائیر لە ساڵانی چلەکانی سەدەی بیستدا. شاری وەهران “ئۆران” لە مێژووی خۆیدا چەندین جار بڵاوبوونەوەی پەتا و تاعونی بە خۆیەوە بینیوە کە دواهەمینیان لە ساڵی ١٩٤٤ دا بووە. هەڵبەت کە هەموو ئەو جارانەی پەتا یان تاعون لەو شارە بڵاوبووەتەوە، ژمارەی توشبووان و قوربانییان ڕێژەیەکی زۆر نەبووە.

ڕۆمانەکە چەندین کار□ک□تری جودا و دژبەیەکی تێدایە لە باری بۆچوون و جیهانبینییەوە لە ئاست کێشەگەلی وجودی و هەم لەباری بەرپرسیارێتی و ڕژدبوون “جدییەت” ەوە لە ئاست ژیانی کۆمەڵایەتی و فەزای گشتییدا. ئەم بیر و تێگەیشتنە جیاوازانە لە گفتوگۆیەکی قووڵ و درێژدان لەمەڕ پرسگەلی جوداوە، بەڵام ئەوەی کە هەموان دەخاتە نێو یەک بەرەوە و وادەکات هەمووان هاوشانی یەکدی ڕاوەستن، بڵاوبوونەوەی تاعونە.

دکتۆر بێرنارد ڕیۆ کە پاڵەوانی سەرەکی نێو ڕۆمانەکەیە، کەسێکی بیرفراوان و ڕۆشنبیرە کە پیشە و زانستی پزیشکیی وەک ڕێگایەک بۆ بەرجەستەکردنی لەخەمدابوونی ئینسان و بەتەنگەوە چوونی مرۆڤ دەبینێت و فریاکەوتنی ژیان و ڕزگارکردنی ژیان بە کاری هەرە سەرەکی و لەپێشینەی خۆی وەک ئینسانێک بە تەنیشت هەموو ئینسانەکانی دیکەوە، هەم وەک پزیشک کە پیشەیەکە بە تەنیشت هەموو پیشەکانی دیکەوە و پتر نیە و زانستی پزیشکییش زانستێکە بە تەنیشت هەموو زانستەکانی دیکەوە، دەبینێت. دکتۆر ڕیۆ لە پەیوەندیەکی قووڵ و پڕ گوتوبێژدایە لە تەک کۆمەڵێک لە هاوڕێیانی کە لە دەوروبەریدا دەژین، کە پیشەی جیاواز و پلەی خوێندەواری و

ب□وان□امەی جیاوازیان هەیە. دکتۆر ڕیۆ ل□ س□□ردان و دەواکردنەکانیدا بۆ نەخۆشەکانی هێندەی ژیانپێبەخشینەوە و چاککردنەوەیانی بۆ گرنگە هێندە ئەوەی بۆ گرنگ نیە کە وەک پزیشکێکی زیرەک و دانا ببینرێت، هێندەی پێبەخشینی ئاسودەیی و ئارامیی دەروونیی بە نەخۆشەکانی و پێشکەشکردنی ڕێز و خۆشەویستی بە ئەوانی پێ گرنگە هێندە کەڵەکە کردنی سەروەت و سامانی بۆ گرنگ نیە. هێندەی زیندەگیی، جا هی هەر کەس بێت، بۆ گرنگە هێندە پارەوپوڵی بۆ گرنگ نیە.

ڕیۆ هەر لەسەرەتای دەرکەوتن و کەم کەم بڵاوبوونەوەی تاعونەوە، کە کەم کەم و دواتر زیاتر و زیاتر هاتنەوە دەرەوەی مشک و جرجەکان بەنیوە مردوویی و لە دۆخی گیانەڵادا لە زێراب و سەرەنوێلک و شوێنەکانی دیکەوە و دەرکەوتنیان بە مردوویی لە هەر کون و قوژبنێکدا هێمای سەرهەڵدان، دەرکەوتن و بڵاوبوونەوەی پەتایەک بوو کە دواتر بوو بە تاعونێکی ترسناک و کوشندە، ڕیۆ هەر زوو دەرکی بە گەورەیی و دڕندەیی تاعونەکە کرد و بۆیە تەواوی ووزە و توانای خۆی کۆکردەوە و خۆی بۆ تەرخانکرد کە بەو هۆیەوە پێڕانەدەگەیشت بە دەواکردن و ئاگالێبوون لە هاوس□□ر□کەی خۆی کە نەخۆشی□کی درێژخایەنی هەبوو.
“یەکەمین شتێک کە تاعون بە دیاری بۆ هاووڵاتییانی ئێمە هێنای، نامۆبوون بوو. واتا غەریب بوونی مر□ق ب□ شار، شەقام، شتەکان و مرۆڤەکانیدی”
دوای ماوەیەک، گشت دەروازەکانی شارەکە داخران و شارەکە بەتەواوی دابڕێنرا “بە قەولی ئێستا کۆرەنتینquarantine یان کەرەنتایم quarantime کرا” لە شوێنەکانیدی، کە ئەمەش بوو بە هۆی لێکدابڕانی خەڵک لە نزیکان و خۆشەویستانیان. واتا تاعون بوو بە هۆی لێکدابڕان و ئاگالێنەمانی خەڵکی لەیەکدی تا ڕاددەی نامۆ بوونی خەڵک بە یەکدی و تەنانەت نامۆبوون بە شوێن و شتەکانیش.

ڕیۆ لە گفتوگۆکانیدا هێندە بە قووڵی ئەرگیومێنتسازیی دەکات دەربارەی هاوکاری و هاودەردی بۆ مر□ق تا ئەوەندەی ئیمکان و لە توانا و تێگەیشتنماندا بێت نابێت کەمتەرخەمی بکەین بۆ هەر کەسێک کە پێویستی پێمانە بەبێ ل□ بەرچاوگرتنی پێداهەڵگوتن و ستاییش یان پاداشت و سوپاسێک کە بەدەستی بێنین لەوپێوەندەدا. ئەنجامی گوتوبێژەکان بەو بارەدا دەکەوێتەوە کە هاوڕێیانی ڕیۆ خ□ بەخشانە چەندین گروپ و تیمی تەندروستی پێکدەهێنن بۆ هاوکاریکردن و فریاکەوتنی ئەوانەی تووشی تاعون دەبن و کارئاسانییکردن بۆ پزیشک

و پەرستاران لە نەخۆشخانە و ناوەندەکانی چارەسازییدا. هەندێ ژمارەی تاعونلێدراوان زۆر دەبن تا وایلێدێت بواری خواردن و خەوتن هەندێ کەم دەبێتەوە بۆ پزیشک و پەرستاران هەروا بۆ خۆبەخشانی تیمە فریاگوزارییە تەندروستییەکان بە ڕادەیەک تەنها چەند کاژێری کەم خەوتن و تەنها دوو ژەم خواردنی بەپەلە، بەڵام ئێمە هەندێ شەو هیچ ناخەوێت و هەندێ شەویدی تەنها چەند کاژێرێکی زۆر کەم هەروەها خواردنیش تەنها ژەمێک.

لە وەها دۆخێکدا، یەکێک لە خۆبەخشانی تیمە فریاگوزارییەکان کە هاوڕێیەکی ئێمەیە و لە گفتوگۆکانیاندا بیروبۆچونی جودا و هەندێکجار دژ بە بیروبۆچونی ئێمەی هەیە، لە کاتی سەرقاڵبوون بە تاعونلێدراوێکی زۆر بەتەمەن کە خۆی لە بنەمادا نەخۆشیی دیکەشی هەبوون، وە بەو هۆکارەی کە تاعونلێدراوان گەلێک زۆرن و فریاناکەون، هەروەها هەمووان ڕوون دەزانن کە کابرای زۆر بەتەمەن دەمرێت، بەجۆرێک هەر خۆ پێوە سەرقاڵکردنێک و دەواکردنێکی نەک نایگەیەنێتە چاکبوونەوە بەڵکو ناتوانێت چەند ڕۆژێکیتر زیاتر بخاتە سەر ژیانی ئازاراویی و واوەتریش هیچ چارەسەر و تێدا مەسرەفکردنێکی دەوا و دەرمان تەنانەت نەک ڕۆژێک بەڵکو چەند کاژێرێکیش ناخاتە سەر تەمەنیی، بۆیە هاوڕێکەی ئێمە دەڵێت با واز لەوانە بێنین بە خۆیان بمرن کە هەر دەمرن هەرچی بکەین و نەکەین، بەجێی ئەوە بە خەڵکی دیکەوە سەرقاڵ بین و ئەو دەواودەرمانە کە هاتەتە کزی و زۆر کەم بووەتەوە بە ئەوانی دیکە بەکاربێنین کە ڕەنگە ئەنجامێکی هەبێت. بەڵام ئێمە وەک هەمیشە بۆچونە نەگۆڕەکەی خۆی پاتە دەکاتەوە و دەڵێت:
هەرچی دانایی و زانستێک کە دەیزانین لەگەڵ دەواودەرمانێک کە بەردەستە و هەر ووزە، کات و توانایێک کە لە ئیمکانماندایە دەبێت لەهەر کەسێکدا بەخەرج بدەین بەبێ لەبەرچاوگرتنی ئەوەی تەمەنی هەرچەندێک بێت و هەر نەخۆشیی و دەردێکی هەیە و تەنانەت ئەگەر نەک کاژێرێک بەڵکو خولەکێکیش بە لەژیاندا مانەوەی زۆتر نەکات.

لە کۆتاییدا کە تاعون پاشەکشە دەکات و شارەکە بەرەو ڕزگاربوونی تەواوەتی دەچێت لەو پەتا دڕندەیە، خەڵک دەکەونە ئاهەنگگێڕان و دەربڕینی شادمانیی خۆیان وسوپاسگوزاریی پێشکەش بە ئێمە دەکەن، بەڵام ئێمە بەو هۆیەی کە بەو سوپاسگوزاریی و ڕێزلێنانە کەیفساز نیە، بۆیە هەر زوو لەگەڵ هاوڕێکانی و ئەوانەی لە دەوروبەریدان بابەتی قسەکردن و گفتوگۆ دەنێتە گۆڕێ و لە پەیوەند بەو گیانی هاوکاری و هاودەردییەی کە هاوڕێکانی و خۆبەخشانیدی لە نێو گروپ و

تیمە فریاگوزارییە تەندروستیەکاندا پێشانیاندا “هەڵبەت کە دەبێ
هێما بۆ ئەوە بکەین کە ڕیۆ باوەڕی نەگۆڕی بەوە هەبوو کە
ڕەگەزەکانی ئاکاری بەرزی مرۆیی لە وێنەی چاکەخوازی، ژیاندۆستی،
هاوکاری و هاودەردی مرۆڤ لە هەمبەر مرۆڤدا، ڕەگەزە زاڵ و
بەهێزەکانی نێو سروشت و دەروونی ئینسانن سەرباری هەر بارودۆخێک و
هەر ژینگەیەکی فەرهەنگی و کلتوری، واتا ئەم ڕەگەزانەی بە بنەمایی
و نەگۆڕ دادەنان لە نێو وجودی ئینساندا لە هەر جێیەکی ئەم
دنیایەدا” دەڵێت: “ئەوەی لە نێو نەهامەتییەکاندا مرۆڤ فێری دەبێ،
ئەوەیە کە ل□ نێو کەسەکاندا ئەوەی شایان بە ستاییش و پێداهەڵگوتنە
زیاترە لەوەی شایان بە سەرزەنشتکردنە. “